

Філологія

УДК 82-36(430):316.346.2

Мовчан Діана Василівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології

Сумський державний університет

Мовчан Диана Васильевна

кандидат филологических наук, доцент кафедры германской филологии

Сумской государственной университет

Movchan Diana

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of Department of Germanic Philology

Sumy State University

Мага Анна Валеріївна

студентка

Сумського державного університету

Мага Анна Валерьевна

студентка

Сумского государственного университета

Maha Anna

Student of the

Sumy State University

СТЕРЕОТИПІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ

В НІМЕЦЬКОМУ АНЕКДОТІ

СТЕРЕОТИПИЗАЦИЯ ГЕНДЕРНЫХ РОЛЕЙ МУЖЧИНЫ И

ЖЕНЩИНЫ В НЕМЕЦКОМ АНЕКДОТЕ

STEREOTYPING OF GENDER ROLES OF A MAN AND A WOMAN IN

A GERMAN JOKE

Анотація. *Стаття присвячена стереотипізації гендерних ролей чоловіка та жінки в німецькому анекдоті. Дослідження фокусується на особливостях прояву стереотипізації гендерних ролей в німецькому анекдоті, який є відображенням сучасної мовної картини світу та джерелом формування гендерних стереотипів.*

Ключові слова: *гендер, мовна картина світу, стереотип, сексизм, гендерні упередження, анекдот.*

Аннотация. *Статья посвящена стереотипизации гендерных ролей мужчины и женщины в немецком анекдоте. Исследование фокусируется на особенностях проявления стереотипизации гендерных ролей в немецком анекдоте, который является отображением современной языковой картины мира и источником формирования гендерных стереотипов.*

Ключевые слова: *гендер, языковая картина мира, стереотип, сексизм, гендерные предубеждения, анекдот.*

Summary. *The article is devoted to the stereotyping of gender roles of a man and a women in a German anecdote. The research focuses on identifying the features of the stereotyping of gender roles in the German anecdote which is the reflection of the modern linguistic world image and a source of gender stereotypes.*

Key words: *gender, linguistic world image, stereotype, sexism, gender bias, anecdote.*

Постановка проблеми. *Мова є одним із найпотужніших засобів відтворення сексизму та гендерної дискримінації. Зокрема, консенсусна норма, згідно з якою прототип людини є чоловік, вбудована в структуру багатьох мов. Гендерна асиметрія яскраво виражена в анекдотах масової*

свідомості. У них об'єкт висміювання стає зрозумілішим та ближчим. Та саме анекдоти відображають основні стереотипи.

Дослідження феномену гендерних стереотипів в мові привернуло увагу А. В. Кириліної, Т. В. Говоруна, О. М. Кікінежді, І. С. Кльоциної. Їхні праці стали поштовхом до початку розуміння гендерних стереотипів як частини концепту гендерної ідентичності. Особливості функціонування анекдотів, їх функції досліджували К. Ф. Сєдов, О. Д. і Є. О. Шмельови.

Актуальність теми дослідження полягає у важливості виявлення гендерних стереотипів для зменшення їх впливу на формування цілісної картини світу, а саме спрощених та стандартизованих образів чоловіки та жінки.

Мета статті – проаналізувати процеси і причини формування гендерних стереотипів у мові та виявити способи їх прояву в німецьких анекдотах.

Виклад основного матеріалу. Проблеми ізоляції мовної поведінки, пов'язані з впливом гендеру, відображені в численних підходах до визначення гендеру та аналізу його здатності будувати мову. У процесі розвитку суспільства відбулося розмежування понять стать та гендер. Перше відноситься до біологічних та фізіологічних характеристик особи. Друге включає комплекс соціальних, моральних, культурних та психологічних норм поведінки, які повинні бути властиві представнику певної статі.

А. В. Кириліна визначає гендер як соціальну стать на відміну від біологічної, яка продукується у процесі соціальної, культурної і мовної практики. Гендерний фактор, який враховує природну стать людини і її соціальні «наслідки», є однією з істотних характеристик особистості і протягом усього життя впливає на її усвідомлення своєї ідентичності, а також на ідентифікацію суб'єкта-мовця іншими членами соціуму [1, с. 41]. Відповідно до теорії соціальної ролі, гендерні стереотипи походять з

гендерно-типових соціальних ролей і, таким чином, відображають статевий розподіл праці та гендерну ієрархію суспільства. Чоловіки та жінки історично мали різні соціальні ролі.

Українські психологи Т. В. Говорун та О. М. Кікінежді визначали гендерні стереотипи як «спрощені, стандартизовані, стійкі, емоційно-насичені, ціннісно означені полярні за знаком оцінки, жорстко фіксовані образи чоловіка та жінки як спонукають до певного ставлення» [2]. Зміст гендерних стереотипів визначається характеристиками та діями, що вимагаються від представників певної статі у їх професіях та сімейних ролях [5]. У свою чергу ці очікування призводять до нормативного тиску починаючи з дитинства, щодо того, яка має бути поведінка, професія, стосунки в сім'ї.

Матеріалом дослідження стали колекції жартів в Інтернеті, оскільки однією з форм прояву гендерних стереотипів є анекдот. К. Ф. Седов зазначав, що анекдот є ефективним засобом впливу, коли використовується в потрібній ситуації, викликаючи необхідну асоціацію [6, с. 37]. Саме в них можна просто та ненав'язливо закріпити певний стереотип – об'єкт насмішки стає зрозумілим.

Одна з головних характеристик анекдотів – комунікативна стереотипність, яка формує певну оцінну картинку у свідомості [7, с. 21]. Проаналізовані лише такі анекдоти, в яких об'єктом жарту є чоловік або жінка. Одним з результатів стало те, що анекдоти про жінок (особливо про блондинок) показують чоловічий ідеал привабливої, сексуальної, сильної та бажаної жінки, натомість жарти про чоловіків зображують їх непотрібними та ні на що не здатними.

Іронія на тему відносин чоловіка та жінки, сімейного життя існувала навіть в Середньовіччі. Зокрема яскраво це можна прослідкувати на прикладах літературних творів, особливо в образі міщанки. Наприклад анонімний автор фарсу «Лохань» зображує дружину «тираном», чоловік

якої змушений виконувати всі домашні обов'язки [5]. Можна стверджувати, що сучасні анекдоти багато чого запозичили з цих творів, спираючись на велику кількість подібностей. У сучасних анекдотах така іронічна зміна ролей не є чимось новим:

Ein echter Mann in seinem Leben sollte ein Haus bauen, einen Baum pflanzen und einen Sohn großziehen. Und eine echte Frau muss diese drei Wünsche eines Mannes erfüllen [8].

Особливістю стереотипів є те, що вони дуже міцно вкорінюються в нашій свідомості та свідомо чи несвідомо впливають на людей. Вони бувають індивідуальні та масові. Саме останні є величезною перешкодою до встановлення гендерної рівності.

Всі гендерні стереотипи можна умовно поділити на декілька видів відповідно до того, які риси вони зображують.

До першого виду відносяться ті, які відповідають теорії трьох «К» «Kinder, Küche, Kirche». Цей стійкий вираз відображає основні консервативні уявлення німців про соціальну роль жінки у суспільстві. У всіх інших сферах діяльності жінка вважається поганим спеціалістом. Це призводить до постійного тиску при намаганні отримати роботу. Дуже часто об'єктом насмішок стають, наприклад, секретарки, які зображуються наївними, дурними та ні на що нездатними:

Schreit der Direktor seine Sekretärin an:

"Seit wann wird denn "Physikalisch" mit dem "F" geschrieben?"

Sie: "Was kann ich dafür, wenn im Computer das "V" kaputt ist" [8].

Жінок як і раніше сприймають в якості ляльок, особливо блондинок:

Hält eine Polizistin eine Blondine an und bittet um Vorlage des Führerscheins.

Die Blondine: "Führerschein? Was ist das? Wie sieht der aus?"

"Das ist das, wo ihr Lichtbild drinnen ist. Die Blondine kramt in ihrer Tasche um und entdeckt sich in ihrem Taschenspiegel, den sie daraufhin

der Polizistin gibt. Diese klappt den Spiegel auf und stottert: "Entschuldigung, wenn ich gewusst hätte, dass sie Polizistin sind, hätte ich sie nicht angehalten!" [9].

Дуже часто це виходить навіть за сферу роботи:

Sie: Das Auto ist kaputt. Es hat Wasser im Vergaser.

Er: Wasser im Vergaser? Das ist doch lächerlich!

Sie: Ich sag dir: Das Auto hat Wasser im Vergaser!

Er: Du weißt doch nicht mal, was ein Vergaser ist! Ich werde das mal überprüfen. Wo ist das Auto?

Sie: Im pool [8].

Жінки в таких анекдотах зазвичай не тільки зображуються поганими водіями, але й взагалі такими, які нічого не розуміють у найпростіших речах. Проте цей стереотип стосується в такій же мірі і чоловіків, які часто порівнюються з дітьми через свою безпорадність та несаможиттєвість:

Ein Mann ruft seinen Freund an: "Du, ich bin Genie! Mein neues Puzzle habe ich innerhalb drei Monate erst gelöst. Auf der Schachtel steht aber von 3 bis 5 Jahre..."[9].

Анекдоти про сімейне життя надзвичайно популярні в повсякденному житті, тому мало хто задумується над їх значенням у сучасній культурі, а також над тим, чому вони привертають все більше уваги. Чоловіки жартують про відсутність жіночої логіки, злу тещу, а жінки про чоловіків, які не можуть дати собі раду і повністю залежать від них:

Der Mann kommt um zwei Uhr nachts nach Hause.

Frau: "Ich habe dir gesagt, dass du zwei Bier trinken darfst, und um zehn Uhr nach Hause kommen sollst."

Mann: "Oh! Da habe ich wohl die beiden Zahlen [8].

Висновок. Зміст гендерних стереотипів визначається характеристиками та діями, що вимагаються від представників певної статі

у їх професіях та сімейних ролях. У свою чергу ці очікування призводять до нормативного тиску починаючи з дитинства, щодо того, яка має бути поведінка, професія, стосунки в сім'ї. Процес гендерної соціалізації передбачає диференціювання за статевими ознаками, що в свою чергу веде до недостатньої самореалізації людини в певній життєвій сфері, яка стереотипно не схвалюється для представників певної статі. Одним із виявів цього процесу є створення анекдотів, які в свою чергу ненав'язливо та іронічно відображають гендерні стереотипи. Вони закріплюють в масовій свідомості в основному негативні якості, висміюють нездатність жінок мислити логічно, працювати на високих посадах, так само як і чоловічу безпорадність, несамостійність.

Тема дослідження буде актуальною до тих пір, поки не буде повністю знівелюваний вплив гендерних стереотипів на людську свідомість.

Література

1. Кирилина А. В. Гендерные аспекты языка и коммуникации: Дис. доктора филол. наук: 10.02.19 / А. В. Кирилина. – М., 2000. – 369 с.
2. Говорун Т., Кикинежди О. Гендер у соціально-психологічному вимірі: Ч. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1200305760>.
3. Клецина И. Гендерная идентичность и права человека: психологический аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.genderstudies.info/psihol/psyho14.php>
4. Осипова Д. С. Образ женщины в анекдоте – связь эпох [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.anthropology.ru
5. Седов К. Ф. Анекдот / К. Ф. Седов // Антология речевых жанров : повседневная коммуникация. – М.: Лабиринт, 2007. – С. 137–149.

6. Шмелева Е. Я. Русский анекдот : текст и речевой жанр / Е. Я. Шмелева, А. Д. Шмелев. – М. : Яз. славян. культуры, 2002. – С. 21.
7. Анекдоты на немецком [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://startdeutsch.ru/interesno/o-germanii-i-nemtsakh/661-anekdoty-na-nemetskom>
8. Die besten Beziehungswitze [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.programmwechsel.de/lustig/mann-frau/>